

Rapport: Samordnat kontrollprojekt: Kontroll av rutiner och hygien vid läcklagning och annat reparationsarbete på distributionsnätet 2019

Sammanfattning

Miljösamverkan Stockholms län bjöd under 2019 in till en tvådagarsutbildning om distributionsnätet och hygienarbete vid läcklagning/reparationsarbete av ledningsnät för dricksvatten. Syftet var att öka kunskapsnivån inom ledningsnät, underhållsplanering, arbeten på ledningsnätet, hygienrutiner, egenkontroll, provtagning, VA-huvudmannens arbete samt ledningsnätsmaterial. Utbildningen kopplade till länets samordnade kontrollprojekt ”Kontroll av rutiner och hygien vid läcklagning och annat reparationsarbete på distributionsnätet” med koppling till nationellt operativt mål 3.

Fem av kontrollmyndigheterna som deltog i utbildningen besvarade uppföljningen av kontrollerna. Dessa var: Österåkers kommun, Hallstahammars kommun, Nacka kommun, Södra Roslagens miljö- och hälsoskyddskontor och Huddinge kommun. Deltagande kontrollmyndigheter ombads fylla i ett webbaserat uppföljningsformulär.

Fem verksamheter kontrollerades, dessa var: Roslagsvatten (Österåker och Vaxholm), Hallstahammars kommun Tekniska nämnden, Nacka Vatten och Avfall, Norrtälje VA samt Stockholm Vatten AB:s dricksvattennät i Huddinge kommun.

Eftersom utbildningen och projektet kom sent på året hade de flesta kommuner redan utfört kontrollerna för att uppfylla Livsmedelsverkets operativa mål 3 som skulle vara genomfört till slutet av 2019.

Metod

Ansvariga för distributionsnäten kontrollerades genom inspektion på plats av läcklagning/planerat ledningsarbete samt revision av huvudkontoret.

Inför kontrollerna hölls en tvådagarsutbildning. Kontrollen genomfördes med hjälp av en checklista framtagen för projektet. På checklistan var sju områden identifierade och försedda med stödfrågor. Av dessa rapporterades en eller flera in per område. Områden som kontrollerades var separering och hantering av verktyg och arbetsfordon, förvaring av material, vilken kunskap de som jobbar praktiskt har om personlig hygien och säkra arbetsmetoder, samt kvalitetskontroll av genomfört arbete.

Eftersom utbildningen och projektet kom sent på året hade de flesta kommuner redan utfört kontrollerna för att uppfylla Livsmedelsverkets operativa mål 3 som skulle vara genomfört till slutet av 2019.

Resultat

Första området som kontrollerades var *Verktyg*. Här kontrollerades om verktygen hanteras på ett sådant sätt att risken för förorening av dricksvattnet minimeras. Här bedömdes två av fem ha avvikelse i hanteringen.

Andra området var *Arbetsfordon*. Samtliga kontrollerade verksamheter använde samma fordon till dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Samtliga bedömdes dock vara utformade och utrustade på ett ändamålsenligt sätt.

Tredje området var *förvaring av material*. Här skulle kontrollmyndigheterna bedöma om material som ska användas vid läcklagningar förvaras på ett sätt som minskar risken för föroreningar. En av fem verksamheter bedömdes ha anmärkning på materialförvaringen.

Därefter skulle den *personliga hygien* kontrolleras. Det skulle bedömas om personalen som jobbar praktiskt med ledningsarbetet är medveten om vilka hygieniska risker som finns och om de arbetar aktivt för att inte förorening dricksvattnet. Samtliga kontrollerade bedömdes utan avvikelse.

Det femte området som kontrollerades var förutsättningarnas i *gropen*. Samtliga kontrollmyndigheter bedömde att personalen hade iakttagit försiktighetsåtgärder för att minska riskerna att dricksvattnet kontaminerades. I samtliga fall hade röret grävts fram ordentligt i gropen. En av de kontrollerade jobbade utan tryck på ledningen medan de andra jobbade med trycksatt ledning.

Vidare kontrollerades om det skedde någon *kvalitetskontroll av det genomförda ledningsarbetet*. Samtliga kontrollerade bedöms ha tillräckliga rutiner för spolning och provtagning. Samtliga har rutiner för att säkerställa att vatten är säkert när det släpps på till konsument, samt att vid behov utfärda kokningsrekommendation.

Det sjunde kontrollområdet innehöll frågor som typiskt ställs i samband med en *revision* på huvudkontor. Samtliga kontrollerade bedömdes ha bra rutiner för att utbilda sin egen personal samt för rapportering av läckor. Däremot var det en som bedömdes ha bristande rutiner för att hålla ventilerna i bra skick. Av de kontrollerade bedömdes tre av fem ha brister i vilka krav de ställde på extern personal och entreprenörer. Helhetsbedömningen var dock att fyra av fem huvudmän bedömdes ha tillräckliga rutiner och tillräcklig uppföljning på att rutinerna följdes.

Slutsats

Då endast kontrollen av fem VA-huvudmän har rapporterats in är det svårt att dra slutsatser om resultaten. Det går dock att konstatera att ledningsarbete och läcklagning är något som behöver kontrolleras ytterligare eftersom avvikelser mot lagstiftningen upptäcktes och konsekvenserna kan bli allvarliga. Särskilt verkar kontrollen av extern personals kunskap brista. Hanteringen av verktyg kan också vara problematiskt.

Trots vissa försvårande omständigheter, som att samma fordon används till samtligt ledningsarbete, verkar VA-huvudmännen ändå kunna leverera ett säkert dricksvatten.

Sammanställning av webbformuläret

1. Verktygen hanteras på ett sådant sätt att risken för förorening av dricksvattnet minimeras.
2 av 5 verksamheter hade anmärkning, övriga UA.
2. Arbetsfordonen är utformade och utrustade på ett ändamålsenligt sätt.
Samtliga verksamheter utan anmärkning.
3. Används samma fordon till dricksvatten, spillvatten och dagvatten?
Svar Ja för samtliga verksamheter.
4. Material som ska användas vid läcklagningar förvaras på ett sätt som minskar risken för föroreningar.
1 av 5 verksamheter hade anmärkning, övriga UA.
5. Personalen är medveten om vilka hygieniska risker som finns och arbetar aktivt för att inte förorena dricksvattnet.
Samtliga verksamheter utan anmärkning.
6. Personalen har iakttagit försiktighetsåtgärder för att minska riskerna att vattnet förorenas.
Samtliga verksamheter utan anmärkning.
7. Är röret ordentligt framgrävt?
Svar Ja för samtliga verksamheter.
8. Utförs arbetet med tryck i ledningen?
Svar Nej för 1 av 5 verksamheter
9. Rutinerna för spolning och provtagning bedöms tillräckliga.
Samtliga verksamheter utan anmärkning.
10. Finns rutiner för att säkerställa att vattnet är tjänligt när vattnet släpps på till konsument?
Svar Ja för samtliga verksamheter.
11. Finns det rutiner för när ni ska utfärda kokningsrekommendationer?
Svar Ja för samtliga verksamheter.
12. Huvudmannen bedöms ha tillräckliga rutiner och även tillräcklig uppföljning på att dessa följs.
1 av 5 verksamheter hade anmärkning, övriga UA.
13. Finns relevant utbildning av egen personal
Svar Ja för samtliga verksamheter.
14. Finns relevanta krav på underentreprenörer/extern personal?
Svar Nej för 3 av 5 verksamheter
15. Finns tillräckliga rutiner för att hålla ventiler i bra skick?
Svar Nej för 1 av 5 verksamheter
16. Finns rutiner för rapportering av läckor?
Svar Ja för samtliga verksamheter.

Kontroll av operativt mål 3
Läcklagning
Checklista

Information om kontrollen

Verksamhetens namn	
Datum för kontrollbesök	
Verksamhetens representant	
Vattenleverantör	
☐ Stockholm vatten och avfall ☐ Norrvatten ☐ Telge Nät ☐ Annat:	
Helhetsbedömning	
☐ Utan avvikelse ☐ Med avvikelse ☐ Extra offentlig kontroll krävs	

Del 1 Inspektion vid läcklagning/ledningsarbete

Begär gärna in hygienrutinerna före inspektionen, så att det går kontrollera om rutinerna följs.

1. Verktyg	UA	A
* Verktygen hanteras på ett sådant sätt att risken för förorening av dricksvattnet minimeras.¹	☐	☐
	JA	NEJ
Används samma verktyg för flera arbetsuppgifter? (dricksvatten, dagvatten, spillvatten)?	☐	☐
Separeras verktyg för olika ändamål?	☐	☐
Hur separeras verktygen?		
Finns rengöringsrutiner för verktygen på plats respektive före/efter arbete?	☐	☐

¹ SLVFS 2001:30, § 2b. Lagstiftningsområde N 02

Utförs mekanisk rengöring av verktygen?	☐	☐
Används desinfektionskemikalier till rengöring av verktyg?	☐	☐
Hur blandas kemikalierna? Hur försäkras man sig om att det är korrekt spädningsgrad?		
Finns lista upprättad över vilka desinfektionskemikalier som används?	☐	☐

2. Arbetsfordon	UA	A
* Arbetsfordonen är utformade och utrustade på ett ändamålsenligt sätt.²	☐	☐
	JA	NEJ
* Används samma fordon till dricksvatten, spillvatten och dagvatten?	☐	☐
Om ja, bedöms separeringen tillräcklig?	☐	☐
Är rutinerna för rengöring av bilen tillräckliga?	☐	☐
Är rengöringskemikalier och rengöringsmaterial lättåtkomligt?	☐	☐

3. Förvaring av material	UA	A
* Material som ska användas vid läcklagningar förvaras på ett sätt som minskar risken för föroreningar.³	☐	☐
	JA	NEJ
Förvaras materialet på ett säkert sätt?	☐	☐
Förvaras det något annat i samma utrymme som reservdelarna?	☐	☐
Vilka har tillgång till förrådsutrymmet/materiallagret?		
Är materialet plomberat så att det inte kan komma in smuts i delarna?	☐	☐
Kemikaliehantering och förvaring av dessa.		
Hållbarhetstid på kemikalier?		

² SLVFS 2001:30, § 2b. Lagstiftningsområde N 02

³ SLVFS 2001:30, § 2b. Lagstiftningsområde N 02 (eventuellt N 08)

4. Personlig hygien	UA	A
* Personalen är medveten om vilka hygieniska risker som finns och arbetar aktivt för att inte förorena dricksvattnet.⁴	☐	☐
	JA	NEJ
Vad innebär "rena kläder" i praktiken? (Hur ofta tvättas kläder? Hemma/på jobbet?)		
Hur förvaras arbetskläder under arbetsdagen?		
Ombyte i bilen?	☐	☐
Förvaring av kläder i bilen?	☐	☐
Finns separering mellan arbetskläder som används vid renvatten och avloppsvatten?	☐	☐
Finns möjlighet att rengöra händerna?	☐	☐
Finns rena handskar att byta till?	☐	☐
Vad finns det för rutiner kring att arbeta efter utlandsresa?		
Vilka rutiner finns för att jobba när man själv är sjuk eller har sjuka familjemedlemmar?		

⁴ SLVFS 2001:30, § 2b. Lagstiftningsområde N 02

5. Gropen	UA	A
* Personalen har iakttagit försiktighetsåtgärder för att minska riskerna att vattnet förorenas.⁵	☐	☐
	JA	NEJ
Vilka marginaler mellan botten på gropen/grundvattennivån/ ledningen vill ni ha?		
* Är röret ordentligt framgrävt?	☐	☐
* Utförs arbetet med tryck i ledningen?	☐	☐
Hur hålls gropen torr?		
Finns plats för länsump?	☐	☐
Om ni behöver lämna gropen under raster/efter arbetsdagen - vilka försiktighetsåtgärder vidtas då?		
Hur upptäcks skadegörelse?		
Hur skyddas rören mot skadedjur?		
Har det hänt att ni har kommit tillbaka till en vattenfylld grop?	☐	☐
Vilka åtgärder vidtar ni om gropen vattenfylld?		
Hur säkerställer ni att lagningsmaterialet är rent?		
Hur rengörs fogar innan lödning?		
Hur försäkrar ni er om att nya och befintliga ledningar inte skadas? (skaderisk om rör lyfts ner med kedja, tappats, eller på annat sätt hanteras oförsiktigt)		

⁵ SLVFS 2001:30, § 2b. Lagstiftningsområde N 02 eller LIVSFS 2008:13, § 5.2. Lagstiftningsområde N 14. Vilket som ska användas beror på vad som kontrollerats.

6. Kvalitetskontroll av arbetet	UA	A
* Rutinerna för spolning och provtagning bedöms tillräckliga.⁶	☐	☐
	JA	NEJ
Hur bedöms om det är en "ren" eller "smutsig" läcka?		
Vilka rutiner finns för att undvika felkopplingar/korskoppling?		
* Finns rutiner för att säkerställa att vattnet är tjänligt när vattnet släpps på till konsument?	☐	☐
Hur ser rutinerna för spolning ut?		
Provtagningsrutiner?		
När och varför tas prover innan vattnet släpps på (vid misstanke/för säkerhetsskull)?		
När chockkloreras ledningarna?		
Vilka kemikalier används?		
Spädningsförhållanden av kemikalier?		
* Finns det rutiner för när ni ska utfärda kokningsrekommendationer?	☐	☐
Hur lång tid med trycklöst är ok innan kokningsrekommendation utfärdas?		
Vilka risker finns när vattnet slås på igen?		
Finns återströmningsskydd?	☐	☐

⁶ SLVFS 2001:30, § 2b och § 5. Lagstiftningsområde N 02 och N 15 (för kemikalier).

Del 2. Revision med VA (frågorna kan även användas vid inspektion)

Genomgång av att det vi sett och förtydligande av eventuella oklarheter.

7. Revisionen	UA	A
* Huvudmannen bedöms ha tillräckliga rutiner för att säkerställa ett säkert dricksvatten vid läcklagning. ⁷	☐	☐
	JA	NEJ
* Finns relevant utbildning av egen personal?	☐	☐
* Finns relevanta krav på underentreprenörer/extern personal?	☐	☐
Vilka krav ställs på underentreprenörer/extern personal?		
* Finns tillräckliga rutiner för att hålla ventiler i bra skick?	☐	☐
Hur ofta motioneras ventiler? Har det varit problem att öppna/stänga ventiler?		
* Finns rutiner för rapportering av läckor?	☐	☐
Har läcklagning/ledningsarbeten tagits upp i faroanalysen?		
Har alla relevanta faror tagits upp?		
Ges information till konsumenterna i samband med ledningsarbete?	☐	☐
Hur lämnas informationen?		
Hur förmedlas information i områden där svenskkunskaperna är varierande?		
Hur säkerställer ni att rutinerna vid läcklagning följs?		

⁷ SLVFS 2001:30, § 2c och § 18. Lagstiftningsområde N 02 och N 13

8. Fritextruta

